

Türk Biyoloji Derneği 14. Faaliyet Devresi.
İlmi Toplantı bildiri ve konferansları : 8.
8 Mayıs 1963.

BELGRAD ORMANI KUŞLARI
DIE VÖGEL DES BELGRADER WALDES

FERİT ALAPINAR
Kabataş Erkek Lisesi Emekli Tabiiye öğretmeni

Belgrad ormanları ornitoloji bakımından incelenmeğe değer bir konudur. Bu ormanı kuşların yaşayışlarına göre 3 bölgeye ayırmak gerekiyor:

1. Orman ortası veya göbeği.
2. Eteklere doğru olan kısım.
3. Orman eteği.

Hayvanların yayılışı kesin olarak ayrılmaz. Daha çok vakit geçirdikleri ve rastlandıkları yerlere göre bölgelere ayırmak mümkündür.

Etekllerdeki hayvanlar rahatsız edildikleri, izlendiği zaman içerelelere kadar gidip saklanırlar. Orman göbeğinde guguk kuşları, ağaçkakanlar, kestane kargaları, çit bülbülü, karatavuk daima görülür. Eteklere doğru baştankaralar, kızıl gerdan, florya, ispinoz, puhukuşu, bülbül vardır. Eteklerden tarlalara doğru, bilhassa sülün, dere kenarlarında, sulak yerlerde çulluk bulunur. Bu hayvanların yaşamalarını özetleyelim:

Gugukkuşları (*Cuculidae*) familyası:

Guguk kuşu (*Cuculus canorus* L.): Küçük bir kumru büyüklüğünde, gagadan kuyruğa kadar ortalama 350 mm. boyundadır. 120-130 gr. kadar ağırlığı vardır. Kuyruğu uzunca olduğu için uçarken büyük görünür. Rengi genel olarak gri olup göğüs ve karın tarafları açık renktedir. Kuyruk benekli. Gaga koyu renklidir, başa yakın yeri sarı,

ayakları da sarımsıdır. Bazı guguklar demir oksidine yakın koyu renkte olurlarsa da, bunlara Belgrad ormanlarında tesadüf etmedim.

Göçücü kuşlardandır; Afrikada kışı geçirir. Mart ayında havanın durumuna göre göç başlar. Her yıl aynı bölgeye gelirler. Birçok hayvanların "poligami" si yerine bunlarda "poliandri" vardır. Bir dişinin, hoşuna giden bir kaç erkeği olabilir. Tabiatın hoş görürlüğü sayesinde!

Bu acıip hayvanların başı havalıdır. Dişiler istedikleri erkeklerle çiftleşebilirler. Yuva bağlılığı olmadığı gibi, dişilerin analık hisleri de yoktur. Analık yalnız yumurtlamaktan ibarettir. Yumurtalarını muhtelif kuşların yuvalarına bırakarak gider. Muvakkaten arkadaş olduğu erkekle beraber kuluçkaya yatan kuşları gözetleyerek onların yuvalarına yumurta bırakır. 15-20 yumurta yapar. Bu yumurtaları ayrı ayrı yuvalara dağıtır. Erkek kuş, dişinin yumurtlaması sırasında dişiyi diğer kuşların veya yuva sahiplerinin saldırısından korur. Yuvasına gittiği kuşların yumurtalarını bazen dışarı atar.

Yavrular 12-13 günde yumurtadan çıkar ve yuvada 20-25 gün kalır. Tırtıllar, kınkanatlılar, çekirgeler, her türlü böceklerle beslenirler. Ornitologlar bu kuş hakkında da çok uzun incelemeler yapmışlardır. Özet olarak ancak bu kadar ile yetiniyorum.

Ağaçkakanlar (*Picidae*) familyası :

Bu kuşların birçok türleri içinden gördüklerimiz şunlardır: Yeşil ağaçkakan (*Picus viridis* L.), beyaz sırtlı ağaçkakan (*Dryobates leucotos* BECHSTEIN), büyük ağaçkakan (*Dryobates major* L.) isimlerinden de anlaşılacağı gibi birincide göze çarpan yeşil renk vardır; başı kırmızıdır. İkincide sırt beyaz, karın koyu kahverengi, tepe kırmızıdır. Üçüncüde başın üstü kırmızı, kuyrukaltı pembe, sırt siyahımsı, koyu kahverengindedir. Bunların arka dış parmakları uzundur. Genel olarak parmakları tırmanmağa ve tutunmaya elverişlidir. Gaga piramit şeklinde, sert ve ucu sivridir, boynuz rengindedir. Dillerinin ucu sert ve tırtıllıdır. 15-20 cm. uzayabilir. Gagasiyle deldiği çürük ağaçların oyuklarına soktuğu diline tırtıllar, böcekler takılır.

Kestane kargası (*Garrulus glandarius* L.): Çok zengin çeşitleri vardır. Gri, mavi, koyu kahverengi, beyaz çizgili türlerini gördük. Göçücü kuşlardandır. Her türlü meyva, tane, böcek, küçük kuş yavruları, ufak fareler, solucanlar, küçük yılanlar besinlerini teşkil eder. Ucunda olan tepe tüyleri ruhi sebeplerle yukarı dikilir.

Karatavuklar (*Turdidae*) familyası:

Karatavuk (*Turdus merula* L.): 100-150 gr. ağırlığında 250 mm. uzunluğundadır. Erkekleri koyu siyah renkte olup gagası sarıdır. Dişileri biraz daha ufarak, bej renkli, gagaları da kahverenkli. Erkekleri ötme zamanında ıslık gibi ses çıkartarak tatlı nağmeler yapar. Solucan, salyangoz ve her türlü meyveyi sever. Kafeste beslenen erkekler plak öğretimi ile de ıslığa benzer sesler çıkarır. Yağsız kıyma, üzüm ve diğer meyvalarla beslemek mümkündür.

Asıl baykuşlar (*Strigidae*) familyası:

Puhu kuşu (*Bubo bubo* L.): Dişileri erkeklerden daha büyüktür, 2-3 kg. ağırlığında olabilir. Kahverengi üzerine siyah çizgileri vardır. Gaga ve ayakları siyahtır. Bacaklar tüylüdür. Baş vücutuna nazaran büyük sayılır. Kulak tüyleri 8-9 cm. kadar uzun ve siyahtır. Memelilerden tavşan gibi orta boyda olanlardan her türlüünü avlar. Kuşlar, sürüngenler, böcekler besinleri arasındadır.

Çoban aldatanlar (*Caprimulgidae*) familyası:

Çoban aldatan (*Caprimulgus europaeus* L.): Bu kuşun da vücuduna nisbeten kocaman bir ağız vardır. Gagası küçük, ağız tarafı kılıdır. 20-25 cm. uzunluğunda, ortalama 100 gr. ağırlığındadır. Gri üzerine beyaz beneklidir. Büyük küçük hertürlü böceklerle beslenir. Göçücü kuşlardandır.

Baştankaralar (*Paridae*) familyası:

Baştankara (*Parus major* L.): Karın tarafı sarı olup ortasındaki siyah çizgi boyuna kadar gidip başı sarar. Sırt hafif kahverenkli. Kanat ve kuyrukta mavimsi yeşile çalan renkler vardır.

Mavi baştankara (*Parus caeruleus* L.): Mavi ve sarı renkleri hâkim olan bu kuşun gerdanı siyah olup bu renk boyun tarafını sarar. Böcekler, kurtlar, filiz ve çiçek tomurcukları, taneler, meyvalar besinlerini teşkil eder.

Karatavuklar (*Turdidae*) familyası:

Kızıl gerdan (*Erithacus rubecula* L.): Küçük kuşlardandır. Gaganın üst dibinden altına doğru giden kırmızı renk gözün etrafını sarıdıktan sonra göğsün üst kısımlarını örter. Kuyruk, sırt ve yanlar yeşil.

limsi kahverengindedir. Karın tarafı beyazdır. Yerde bulduğu böcek, salyangoz ve kurtlarla geçinir.

Çit kuşları (*Troglodytidae*) familyası:

Çit bülbülü (*Troglodytes troglodytes* L.): Çok küçük bir kuştur. 7-10 gr. ağırlığındadır. Kahverengindedir. Kuyruğunu kalkık tutar. Ürkekliğinden daima yer değiştirir. Tırtıl ve böceklerle geçinir.

Çavuş kuşları (*Upupidae*) familyası:

Çavuş kuşu, hüthüt (*Upupa epops* L.): Ortalama 150 gr. ağırlığında, pembemsi kavuniçi renginde, kanat ve kuyrukta siyah beyaz renkler vardır. Boynuz rengindeki gaga 5-6 cm. uzunluğunda hafifçe aşağıya kıvrıktır. Başında siyah beyaz benekli güzel bir sorgucu vardır, yelpaze gibi açıp kapar. Bu kuş çoğunlukla orman altlarında, çiftlik civarlarında, hatta kırlık yerlerdeki evlerin bahçelerinde bile görülür. Böcekler ve larvalar besinini teşkil eder.

Serçegiller (*Fringillidae*) familyası :

İspinoz (*Fringilla coelebs* L.): Küçük ötücü bir kuştur. Erkekleri frapan renklere maliktir. Göğüs pembe, sırt kahve, yanlar yeşilimsi, tepe siyahtır. Tohum, tane, çiçek tomurcukları, küçük kurtlarla beslenir. Sesi ormanı çınlatır. Kafes kuşlarından. "Caf-caf-Ali, Hoca-Ali" tonunda sesler çıkarır. Bu nağmeleri tek tek veya karışık yapar.

Florya (*Chloris chloris* L.): Küçük kafes kuşlarından. Sırt, baş, kanatlar yeşilimsi, kaş, göğüs sarımtıraktır. Bu renklerde bazan değişiklikler olur: Sırt gri kahverenkli, sarı renk yaygın, yeşil renk yaygın olmak üzere. Kuşçular tarafından sarı florya, kara florya, yeşil florya gibi isimler verilir. 1000 liraya kadar satılanı olmuştur. Uzun makaralı makbuldur (Çıkardığı ön sese "makara" denir). Bülbül nağmeleri de yapar.

Karatavuklar (*Turdidae*) familyası :

Bülbül (*Luscinia megarhynchos* BREHM) : Bülbül hakkında evvelce Biologi Dergisinde yeter derecede bilgi verilmiştir (Biologi 1 (2) : 73-78. 1950 ve 1(3) : 110-112. 1951).

Yağmur kuşları (*Charadriidae*) familyası :

Çulluk (*Scolopax rusticola* L.): Sırt kahverengi üzerine siyah beyaz beneklidir. Baş siyahtır. Gaga vücuda nazaran uzundur, 5-6 cm.,

ucu hafifce aşağıya doğru kıvrıktır. Ortalama bir güvercin büyüklüğündedir. Böcek, solucan ve benzerleriyle beslenir. Gagasını çamurlara sokarak besin arar. Eti lezzetli olduğundan av kuşlarının kıymetlilerindendir. Göçücü kuşlardandır.

Sülünler (*Phasianidae*) familyası :

Sülün (*Phasianus colchicus* L.): Ortalama bir tavuk büyüklüğünde olan bu av kuşu çok güzel renklidir. Gözünün etrafı kırmızı, tepe, sırt parlak kahverengi, yeşilimsi tüylüdür. Gerdan kısmı beyaz halkalıdır. Erkeklerin kuyrukları ortalama olarak 30-40 cm. uzunluğundadır. Dişilerde tavuk gibi kısadır. Erkeklerine avcılar "horoz" derler. Etinin çok lezzetli olmasından, avcılar tarafından aranan bir kuştur. Çiftliklerde üretilir. Türü renklerine göre isim alırlar. Altın sülün, gümüş sülün, tepeli sülün gibi. Kırallar, padişahlar bu hayvan için hususi av partileri tertip ederlerdi. Memleketimizde meraklılar tarafından kümeslerde ve bazı çiftliklerde yetiştirilmektedir. Fransada büyük sülün çiftlikleri vardır. Tane, böcek, yeşillikle besinini sağlar.

Konuşmama son verirken şunu belirtmek isterim ki adı geçen hayvanlar benim tarafımdan tesadüfen görülmüş kuşlardır. Ben bir amatör sifatiyle özet olarak bunları inceledim. Ornitolog arkadaşlarımızın daha esaslı incelemeleri temenni olunur.

ZUSAMMENFASSUNG

In der Arbeit werden folgende Vögel des Belgrader Waldes (bei Istanbul, westlich vom Bosphorus) kurz beschrieben: *Cuculus canorus* L., *Picus viridis* L., *Dryobates leucotos* BECHSTEIN, *Dryobates major* L., *Garrulus glandarius* L., *Turdus merula* L., *Bubo bubo* L., *Caprimulgus europaeus* L., *Parus major* L., *Parus caeruleus* L., *Erithacus rubecula* L., *Troglodytes troglodytes* L., *Upupa epops* L., *Fringilla coelebs* L., *Chloris chloris* L., *Luscinia megarhynchos* BREHM, *Scolopax rusticola* L., und *Phasianus cholchicus* L.